

Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Instytutu Nauk o Państwie i Prawie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Przegląd działalności w latach 2001–2012¹

Na Wydziale Prawa UW problematyką znaną współcześnie jako historia idei politycznych i prawnych zajmowano się już przed II wojną światową w ramach przedmiotu pod nazwą *Historia filozofii prawa*. W czasach powojennych przedmiot ten z powodu jednoznacznej orientacji politycznej ówczesnych władz państwowych został zastąpiony *Historią doktryn politycznych i prawnych*. W celu organizacji grupy badawczej zajmującej się zagadnieniami związanymi z tą dyscypliną zdecydowano się, uchwałą Senatu Akademickiego z dn. 14.11.1962 r., na wyodrębnienie w ramach Katedry Teorii Państwa i Prawa osobnej jednostki organizacyjnej – Zakładu Historii Doktryn Politycznych i Prawnych. Na umiejscowienie nowo powstałego Zakładu przy Katedrze Teorii Państwa i Prawa, a nie w ramach istniejącego od 1951 r. Instytutu Historyczno-Prawnego, wpłynął fakt zorientowania programu *Historii doktryn politycznych i prawnych* w większej mierze na problematykę czasów współczesnych, niż na tradycyjne studia z zakresu historii prawa. Ze względu na rosnące znaczenie i doniosłość poruszanej w ramach przedmiotu problematyki postanowiono w 1966 r. o przekształceniu dotychczasowego Zakładu w Katedrę. Wiązało się to z uzyskaniem przez jego kierownika, doc. dr Mieczysława Manelego, tytułu profesora nadzwyczajnego. W związku z ogólnopolską reorganizacją struktur uczelni wyższych (zniesienie katedr, ustanowienie instytutów, składających się z zakładów dydaktyczno-naukowych) w 1968 r. przemianowano Katedrę z powrotem w Zakład, funkcjonujący w ramach Instytutu Nauk o Państwie i Prawie. Obecnie na mocy uchwały Senatu UW z 1998 r., przemianowującej w katedry zakłady, w których zatrudniony jest przynajmniej jeden profesor tytularny, Zakład Historii Doktryn Politycznych i Prawnych działa z powrotem jako Katedra.

¹ Niniejsze opracowanie jest skróconą wersją artykułu: F. Ludwin, *Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – 50 lat. Dzieje oraz informacja o działalności* (artykuł został przyjęty do druku w „Studia Iuridica”).

Celem dokumentacji bieżących osiągnięć i działalności Katedry Historii Doktryn Politycznych i Prawnych zaprezentowany będzie przegląd aktywności Katedry w latach 2001–2012. Na dorobek Katedry składają się badania własne oraz prace naukowe jej pracowników i doktorantów, prowadzone przez nich zajęcia dydaktyczne, jak również wspólne przedsięwzięcia naukowe (konferencje, seminaria, wykłady itp.). Przegląd działalności Katedry zostanie przedstawiony w następującym porządku:

1. skład osobowy Katedry;
2. działalność dydaktyczna;
3. ważniejsze publikacje naukowe;
4. imprezy naukowe.

Obecnie w Katedrze zatrudnionych jest pięciu pracowników naukowych: prof. dr hab. Hubert Izdebski, prof. UW dr hab. Adam Bosiacki, dr hab. Aleksander Stępkowski, doc. dr Władysław T. Kulesza, dr Piotr Bielarczyk, a niebawem powinien dołączyć do nich dr Krzysztof Koźmiński. Przy Katedrze afiliowanych jest również trzech stacjonarnych doktorantów: mgr Tymoteusz Zych, mgr Filip Ludwin oraz mgr Bartosz Lewandowski. W podlegającym omówieniu czasie z Katedrą związany był do 2002 r. prof. dr hab. Marek Wąsowicz (obecnie pracujący w ramach Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa WPiA UW) oraz do 2006 r. dr Robert Gwiazdowski (obecnie dr hab., profesor w Uczelni Łazarskiego). W latach 2001–2005 stacjonarnym doktorantem był, do czasu swojego wyjazdu do Stanów Zjednoczonych, mgr Piotr Milczarek.

Głównym, wykładanym przez pracowników i doktorantów Katedry przedmiotem była przez wiele lat *Historia doktryn politycznych i prawnych* (jednosemestralny przedmiot fakultatywny dla studentów III–V roku). W związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. nr 164, poz. 1166 ze zm.), *Historię doktryn politycznych i prawnych* zastąpił nowy przedmiot pod nazwą *Doktryny polityczno-prawne* (jednosemestralny wykład i egzamin, obowiązkowe dla studentów III–V roku, ćwiczenia fakultatywne). W ramach nowego przedmiotu zawężeniu do czasów nowożytnych i współczesnych uległa tradycyjna część historyczno-ideowa, lecz w zamian wprowadzonych zostało wiele nowych zagadnień dotyczących fundamentalnych zasad i podstaw nowoczesnej demokracji liberalnej i demokratycznego państwa prawnego. Przedmiot kończy się egzaminem pisemnym (pytania testowe, pytania otwarte oraz esej), z zastrzeżeniem, że dla najlepszych studentów przewidziana jest możliwość zdania egzaminu ustnego we wcześniejszym, tzw. „zerowym”, terminie. Warto dodać, że mimo fakultatywnej formuły ćwiczeń, większość studentów zapisuje się na nie, co skutkuje

w ostatnim czasie znacznym zwiększeniem liczby grup ćwiczeniowych (20–30 grup). Z przedmiotu głównego prowadzone są również seminaria dla studentów IV i V roku, umożliwiające studentom przygotowanie i obronę pracy magisterskiej.

Pracownicy Katedry zajmują się także prowadzeniem wykładów specjalizacyjnych, z których część wykładana jest w języku angielskim, głównie dla zagranicznych studentów z programu *Erasmus*. Wykłady specjalizacyjne poświęcone są bardziej szczegółowym tematom i zagadnieniom związanym z profilem Katedry. Przede wszystkim są to zajęcia rozszerzające wiedzę z zakresu tradycyjnej historii doktryn, takie jak: *Współczesne doktryny polityczne*, *Nauczanie społeczne Kościoła Katolickiego*, *Wprowadzenie do historii myśli politycznej i prawnej czasów najnowszych*, *Nowożytna myśl konserwatywna*, *Państwo totalitarne w XX wieku. Ustrój i system prawa*, *System prezydencko-parlamentarny w XIX i XX-wiecznej Europie (geneza, ewolucja i odmiany)*, *Państwo autorytarne. Druga Rzeczpospolita 1926–1939 na tle państw autorytarnych nowoczesnej Europy*, *Etyka prawnicza*. Poza tym wykładane są również przedmioty związane z tematyką administracyjno-prawną (*Polish Administrative Law*, *Fundacje i stowarzyszenia*, *Organy porządku publicznego w państwach Unii Europejskiej*), które z uwagi na bardziej teoretyczne niż dogmatyczne ukierunkowanie wpisują się w spektrum problematyki badanej w ramach Katedry. Potwierdzeniem szerokich horyzontów naukowych pracowników Katedry są również dwa wykłady specjalizacyjne poświęcone rosyjskiemu państwu i prawu (*The Political System of the Russian Federation*, *Introduction to Contemporary Legal system of the Russian Federation*).

Na dorobek piśmienniczy Katedry składają się publikacje naukowe jej pracowników i doktorantów, obejmujące wiele artykułów, monografii, glos, podręczników oraz prac popularyzatorskich. Ze względu na przekrojowy charakter prezentowanego opracowania wymienione zostaną jedynie najobszerniejsze pozycje w tym zakresie, co oczywiście nie może implikować niższej wartości merytorycznej niewymienionych prac. Wyliczenie oparte jest na przyporządkowaniu publikacji ich autorom oraz obejmuje monografie, podręczniki oraz opracowania redakcyjne.

Prof. dr hab. Hubert Izdebski: *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, wyd. 1: Warszawa 2001, wyd. 7: Warszawa 2011; *Historia administracji*, wyd. 1: Warszawa 1980, wyd. 5: Warszawa 2001; *Fundacje i stowarzyszenia. Komentarz, orzecznictwo i skorowidz*, wyd. 12: Krasnobród 2004; *Historia myśli politycznej i prawnej*, wyd. 1: Warszawa 1995, wyd. 4: Warszawa 2007; *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne* (wspólnie z prof. drem hab. Michałem Kuleszą; autorzy za podręcznik zdobyli w 1998 r. nagrodę Ministra Edukacji Narodowej), wyd. 1: Warszawa 1998, wyd. 3: Warszawa 2004; *Introduction to Public Administration and Administrative Law*, Warszawa 2006, wyd. ros. Rostów nad Donem 2008; *Fundamenty współczesnych*

państw, Warszawa 2007; *Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego* (wspólnie z Aleksandrem Nelickim i Igozem Zachariaszem), Warszawa 2007; *Doktryny polityczno-prawne. Fundamenty współczesnych państw*, wyd. 1: Warszawa 2010, wyd. 2: Warszawa 2012; *Elementy teorii i filozofii prawa*, wyd. 1: Warszawa 2008, wyd. 2: Warszawa 2011; *Prawo o szkolnictwie wyższym, Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji* (wspólnie z Janem Zielińskim), Warszawa 2011;

Prof. UW dr hab. Adam Bosiacki: *Utopia – władza – prawo. Doktryna i koncepcje prawne „bolszewickiej” Rosji 1917–1921*, wyd. 1: Warszawa 1999, wyd. 2: Warszawa 2012; *Od naturalizmu do etatyizmu. Doktryny samorządu terytorialnego Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939* (rozprawa habilitacyjna), Warszawa 2006; redakcja naukowa, uwspółcześnienie przekładu, przypisy do H. Spencer, *Jednostka wobec państwa*, Warszawa 2002 oraz R. v. Mohl, *Encyklopedia umiejętności politycznych*, Warszawa 2004; reedycja polskiego wydania z 1867 r., wstęp, uwspółcześnienie przekładu, przypisy, redakcja naukowa do L. Gumplowicz, *Prawodawstwo polskie względem Żydów*, Warszawa 2008; redakcja naukowa, wstęp do wydania polskiego W. Lubaszyc, *Ewolucja państwa jako politycznej instytucji społecznej*, Warszawa 2010;

Dr hab. Aleksander Stępkowski: *L'institution du trust dans le système mixte du droit privé écosais*, Varsovie 2005; *O senatorze doskonałym studia. Prace upamiętniające postać i twórczość Wawrzyńca Goślickiego* (redakcja naukowa oraz autorstwo części zamieszczonych w zbiorze artykułów), Warszawa 2009; *Zasada proporcjonalności w europejskiej kulturze prawnej. Sądowa kontrola władzy dyskrecjonalnej w nowoczesnej Europie*, Warszawa 2010 (rozprawa habilitacyjna).

Pracownicy oraz doktoranci Katedry każdego roku publikują pokaźną liczbę artykułów w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych (np. „Państwo i Prawo”, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, „Przegląd Sejmowy”, „Studia Iuridica”, „Zeszyty Prawnicze UKSW”), pracach zbiorowych, księgach pamiątkowych, opracowaniach konferencyjnych oraz w dzienniku „Rzeczpospolita”. W publikowanych tekstach poruszane są różnorodne zagadnienia zarówno z zakresu problematyki teoretycznej, jak również dotyczące praktycznego aspektu funkcjonowania rzeczywistości prawnej. Członkowie Katedry zajmują się również redakcją naukową zbiorów artykułów wydanych w Polsce: *Dostęp do informacji publicznej, wdrażanie ustawy*, (praca zespołowa, red. H. Izdebski), Warszawa 2001; *W poszukiwaniu dobrej administracji*, (red. H. Izdebski, H. Machińska), Warszawa 2008; *Etyka prawnicza. Stanowiska i perspektywy*, (red. H. Izdebski, P. Skuczyński), Warszawa 2008; *Nowe zarządzanie publiczne i public governance w Europie i w świecie*, (red. A. Bosiacki, H. Izdebski, A. Nelicki, I. Zachariasz), Warszawa 2010; *Nadużycie prawa. Konferencja Wydziału Prawa i Administracji*,

(red. H. Izdebski, A. Stępkowski), Warszawa 2003; *Finanse komunalne a Konstytucja*, (red. H. Izdebski, A. Nelicki, I. Zachariasz), Warszawa 2012; *Zeszyty Koła Naukowego Prawa Krajów WNP*, (red. A. Bosiacki), Warszawa 2012; *20 lat Wolnej Polski w oczach studentów*, (red. T. Kozłowski, T. Zych), Warszawa 2010; oraz zagranicą: *Langue, Droit, Société*, (ed. D. Bartol, A. Duszak, H. Izdebski, J. M. Pierrel), Nancy 2006.

Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych aktywna jest także na polu organizacji imprez naukowych o wymiarze międzynarodowym, ogólnopolskim, czy uniwersyteckim. Na podkreślenie zasługują zorganizowane w ostatnim czasie konferencje naukowe.

Dnia 21.10.2010 r., z inicjatywy prof. dra hab. Huberta Izdebskiego oraz prof. UW dra hab. Adama Bosiackiego, zorganizowana została konferencja zatytułowana *Nowe zarządzanie publiczne i public governance w Polsce i w Europie*, poruszająca istotne współcześnie zagadnienie metod funkcjonowania administracji publicznej.

Dnia 19.04.2012 r. odbyła się, objęta honorowym patronatem dziekana WPiA UW prof. UW dra hab. Krzysztofa Rączki, międzynarodowa konferencja naukowa *Nicolás Gómez Dávila: filozofia, prawo, polityka*, której współorganizatorem była Katedra (przygotowaniem konferencji z ramienia Katedry zajął się mgr Filip Ludwin). Konferencja miała na celu przybliżenie postaci i twórczości kolumbijskiego myśliciela Nicolása Gómeza Dávila (1913–1994). Przybyli na konferencję prelegenci (w tym zagraniczni: z Kolumbii, Hiszpanii, Czech) oraz ciekawe i wnikliwe dyskusje potwierdziły zainteresowanie środowiska naukowego ideami Kolumbijczyka i potrzebę dalszych studiów nad tymi ostatnimi.

W dniach 24–25.09.2012 r. odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Doktrynalne podstawy i prawne uwarunkowania ochrony życia ludzkiego w fazie prenatalnej – perspektywa międzynarodowa*, zorganizowana przez Instytut na rzecz Państwa Prawa i Centrum Prawne *Ordo Iuris*. W organizację wydarzenia zaangażował się dr hab. Aleksander Stępkowski. Konferencja była poświęcona tematowi ochrony życia ludzkiego w fazie prenatalnej, który to temat m.in. z uwagi na dynamiczny rozwój techniki medycznej wymaga, zwłaszcza obecnie, wszechstronnej analizy. O wymiarze przedsięwzięcia świadczy fakt, że konferencję objęła honorowym patronatem Wielka Księżna Luksemburga, księżę Paul von Oldenburg oraz Minister Sprawiedliwości RP dr Jarosław Gowin. Na konferencję w charakterze prelegentów zostali zaproszeni prawnicy akademicy i praktycy ze Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Hiszpanii oraz Polski.

W dniach 26 i 29.10.2012 r. odbyła się najpierw w Krakowie, a następnie w Warszawie, międzynarodowa konferencja *G. K. Chesterton a sprawa polska*, której jednym z organizatorów była Katedra. W przygotowanie imprezy włączył się dr hab. Aleksander Stępkowski. Partycypacja podmiotów pozauniwersyteckich, w tym zagranicznych

(G. K. Chesterton Institute for Faith & Culture), zagwarantowała wysoki poziom merytoryczny konferencji oraz stanowiła o przekraczającym polskie granice jej wymiarze.

Pisząc o konferencjach naukowych, należy jeszcze wspomnieć o zaangażowaniu dra hab. Aleksandra Stępkowskiego w przygotowanie ogólnopolskiej konferencji poświęconej Wawrzyńcowi Goślickiemu, która miała miejsce dn. 30.10.2007 r. Została zorganizowana przez Koło Nauk o Państwie i Prawie *Pro Patria*, którego Opiekunem Naukowym jest dr hab. Aleksander Stępkowski. Konferencja przyczyniła się do przybliżenia twórczości Wawrzyńca Goślickiego, myśliciela słabo rozpoznawanego w Polsce, ale cenionego i znanego zagranicą, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych z powodu wpływu idei Goślickiego na rozwój amerykańskiej myśli ustrojowej. Koło Nauk o Państwie i Prawie *Pro Patria* było także współorganizatorem konferencji *Nicolás Gómez Dávila: filozofia, prawo, polityka* (19.04.2012 r.).

Spośród organizacyjnych inicjatyw Katedry warto nadmienić o rozpoczętym w roku akademickim 2010/2011, z inicjatywy prof. dra hab. Huberta Izdebskiego, cyklu seminariów związanych z programem nowo wprowadzonego przedmiotu *Doktryny polityczno-prawne*, który zawiera większą, w porównaniu z tradycyjną historią doktryn, ilość zagadnień położonych na styku różnych działów prawa oraz dziedzin wiedzy. Wystąpienia zaproszonych na seminaria gości pozwalają pracownikom naukowym, doktorantom i studentom na zaznajomienie oraz zgłębienie inter-, czy może trafniej postdyscyplinarnych treści związanych z nowym przedmiotem.

W wymiarze organizacyjnym ponadto część działalności Katedry związana jest ze współpracującymi z nią kołami naukowymi: Kołem Naukowym Myśli Politycznej i Prawnej *Ius et Civitas* oraz Kołem Nauk o Państwie i Prawie *Pro Patria*. Opiekunem Naukowym pierwszego z nich, działającego od 2000 r., jest prof. UW dr hab. Adam Bosiacki, natomiast drugiego, działającego od 2002 r., dr hab. Aleksander Stępkowski. Prof. UW dr hab. Adam Bosiacki jest również Opiekunem Naukowym Koła Naukowego Prawa Krajów Wspólnoty Niepodległych Państw, działającego na Wydziale i Uniwersytecie od 2007 r. W organizowanych przez koła wydarzeniach (konferencje, prelekcje, spotkania dyskusyjne itp.) niejednokrotnie biorą udział lub sprawują opiekę merytoryczną pracownicy i doktoranci Katedry. Koła naukowe skupiają studentów zainteresowanych bardziej szczegółowymi zagadnieniami związanymi z tematyką poruszaną w ramach Katedry oraz przyczyniają się do poszerzenia wiedzy studentów w tym zakresie.

Na zakończenie warto krótko wspomnieć o rysującej się przed Katedrą przyszłości, zwłaszcza że na kształt tej ostatniej wpływają, widoczne już dziś wyraźnie, dwie przeciwne sobie tendencje. Z jednej bowiem strony skomplikowanie świata i wielorakie kierunki jego rozwoju, których poznanie przekracza możliwości pojedynczych nauk szczegółowych czy dyscyplin prawniczych, gwarantują potrzebę dalszego kształcenia

w zakresie doktrynalnych fundamentów państwa i prawa, i tym samym prowadzenia refleksji w zakresie historii doktryn politycznych i prawnych. Z drugiej zaś daje się ostatnio dostrzec w dyskusjach nad reformą programu studiów prawniczych tendencję profilowania i specjalizacji tych ostatnich, które miałyby w dużej mierze realizować raczej formułę kształcenia zawodowego, niż akademickiego. Wydaje się jednak najwłaściwszym, aby dyskusje te zmierzały do znalezienia odpowiedniej równowagi przedmiotów akademickich (humanizujących) oraz dogmatycznych w programie nauczania. *Doktryny polityczno-prawne* idealnie wpisują się w taki zrównoważony, akademicki i zawodowy zarazem, model kształcenia prawniczego. Należy mieć nadzieję, że zebrane przez pięćdziesiąt lat pracy ze studentami sukcesy dydaktyczne i niemała frekwencja na prowadzonych przez Katedrę zajęciach będą skutecznymi argumentami za utrzymaniem relatywnie wysokiego udziału przedmiotów akademickich, w tym wykładanych w ramach Katedry Historii Doktryn Politycznych i Prawnych, w ogólnym, obowiązkowym programie studiów prawniczych.

